

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Martini Chemnitii, Doctoris Theologi celeberrimi, Harmonia Quatuor Evangelistarum

Quam ab Eodem feliciter inchoatam ... D. Polycarpus Lyserus, et D.
Johannes Gerhardus, ... Is quidem continuavit, Hic perfecit ; Opus
Eruditionis Stupendæ, Orthodoxorum consensu approbatum, idemque tot
Eruditorum desideriis adhuc expetitur

**Chemnitz, Martin
Leyser, Polycarp
Gerhard, Johann**

Hamburgi, MDCCIII

VD18 90617681

Caput II. De præcipuis Scriptoribus, qui ad investigandam &
constituendam Harmoniam historiae Evangelicæ utiliter aliquid
contulerunt, & quam quisque rationem contexendæ Harmoniæ secutus
sit.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18203

finito annorum numero, dimidia scilicet hebdomadis, circumscriserit: recte Gerson dicit, potuisse Spiritum Sanctum, sub uno eodemque penitus & verborum & ordinis contextu, tradere gestorum verborumque Christi salutarem historiam. Sed non sine magno mysterio placuisse ipsi, sub quadam concordissima (si ita dici possit) dissonantia, mentes fidelium excitare ad humiliorem & vigilantiorum veritatis investigationem, quod palam fieret, quatuor Evangelistas non mutua conspiratione, sed divina inspiratione, fuisse locutos.

His causis motus, cum salutarem historiam, de vita & actis dulcissimi Salvatoris nostri Jesu Christi, a teneris amaverim, mediocri diligentia illorum lucubrationes (quae quidem ad meas manus pervenerunt) tum veterum tum recentiorum, qui aliquid operae investigatione ordinis sive in Harmonia & consensu historiae Evangelicae posuerunt, perlustravi, & in singulis ea, quae momenti aliquid, ad explanandam & illustrandam Harmoniam Evangelicam afferre posse videbantur, notavi, atque inde distributionem quandam historiae Evangelicae privatim mihi informavi, qua adjutus, συνίστην totius hi-

storiae, ordine quodam distributa, in conspectu semper habere, memoria complecti, & mente circumferre possem. Quae ordinis observatio historiam illam dulciorem, gratiorem & illustriorem quodammodo mihi reddidit, ac multas pias meditationes & commonefactiones subjecit. Judicatum itaque fuit a fratribus, operam nec ingratiorem nec inutilem quibusdam lectoribus fore, si praecipua, quae tum a veteribus tum a recentioribus, quae quidem ad investigandam & constituendam Harmoniam Evangelicam aliquid momenti habent, observata & tradita sunt, in uno aliquo libello consideranda, & sicubi variant, conferenda proponerentur. Hoc consilio, ea, quae de hoc argumento ante annos aliquod collegi, & in publicis praedicationibus in hac Brunsvicensi Ecclesia proposui, coepi retexere, & in ordinem redigere. Quibus commonefactionibus & observationibus, si qui voluerint, eo, quo iquis communicantur, candore utantur.

Priusquam vero ad ipsam Harmoniam progrediamur: προλεγόμενα quaedam generalia de praecipuis capitibus, in quibus recte & ordine disponendis totius Harmoniae labor versabitur, praemittemus.

CAPUT II.

De praecipuis Scriptoribus, qui ad investigandam & constituendam Harmoniam historiae Evangelicae utiliter aliquid contulerunt, & quam quisque rationem contexenda Harmoniae secutus sit.

DE Evangelistis, quomodo in demonstratione ordinis mutuas inter se operas tradiderint, in praecedenti capite aliquid dictum est. Jam de Ecclesiasticis Scriptoribus, qui in illustranda Harmonia historiae Evangelicae operae aliquid posuerunt, quaedam annotabimus.

Et primus, qui hoc argumentum in Ecclesia vel tentavit vel tractandum suscepit, fuit TATIANUS, discipulus Iustini Martyris, circa annum Domini 170. Cum enim prius praestantis ingenii Philosophus fuisset, postea ad fidem Christi conversus, ad duo illa utilissima quidem in Ecclesia, sed difficilima & summi laboris, ad Chronologiam scilicet Veteris Testamenti, & ad Harmoniam Evangelicam primus viam aperire & monstrare conatus fuit. Clemens enim Alexandrinus, lib. 1. Stromatum scribit; Tatianum primum auctorem fuisse in Ecclesia inquirendi & constituendi certam aliquam rationem Chronologiae, in historia sacra Veteris Testamenti, atque inde, instituta collatione temporum ostendisse antiquitatem ejus religionis, quam Ecclesia profitetur. Eusebius addit ipsum ex quatuor Evangelistarum descriptionibus, unum contextum historiae, certo quodam ordine coagmentatum, collegisse. Oportet igitur magna

diligentiae & praestantis ingenii hominem fuisse. Et tamen hic tantus vir postea ita lapsus est, ut auctor & princeps fieret horrendae haereseos Encratitarum, qui & matrimonia damnabant, & a carnibus atque a vino abstinendum docebant. Memorabili exemplo humanae infirmitatis, ut magna ingenia discant, in timore Domini se continere, & φρονέειν εἰς τὸ σωφρονέειν. Ro. 12. v. 3.

Operae autem precium est observare, quam rationem Tatianus, in contexta sua Harmonia secutus sit. Haec enim observatio ad nostrum institutum aliquid conferet. Eusebius igitur lib. 4. c. 27. scribit, Tatianum composuisse ex quatuor Evangelistis unam continuam narrationem historiae Evangelicae, quam Eusebius vocabulis significantibus appellat συνάφην, hoc est conjunctionem, connexionem, contextum seu cohaerentiam, & συναγωγὴν collectionem in unum, sive contractionem in compendium historiae Evangelicae: quodque opus illud nuncupavit τὸ διατεταράχων, hoc est, unum Evangelium ex quatuor collectum. Et Tatianum in illa Harmonia Evangelica non mutasse, sed retinuisse verba Evangelistarum, inde colligitur: quod Eusebius quasi ex antithesi addit reprehensionem Tatiani, quod in Pauli Epistolis μετὰ φρασίν tentavit, quasi corrigere volens compositionem dictionis Paulinae. Praeter haec ex Eusebio non

non

non potest colligi, quæ fuerit ratio Harmonia Tatiani.

Victor verò, Episcopus Capuanus, circa annum Domini 450. Cum tale quoddam scriptum, in quo dicta & facta Salvatoris, à quatuor Evangelistarum descriptione discreta, à ordinem, quo se consequebantur, redacta erant, sine titulo & nomine auctoris invenisset, verisimilibus conjecturis adductus, Tatiano illud tribuit, quod inter Orthodoxographas, seu vetustissima Ecclesiasticorum scriptorum opera Basilæ editum, nunc extat. Et titulus est *ἁρμονία τῶν εὐαγγελίων*. Victor reddidit consonantiam Evangeliorum. Atque inde ratio Harmonia Tatiani colligi potest. Singulis enim historiis & concionibus singula attribuit capita (sicut usitatè nunc loquimur) atque ita totum contextum dividit in 181. capita. Ubi verò eadem historia ab aliis etiam Evangelistis pluribus aut variatis circumstantiis describitur: retinet quidem in plerisque; Matthæi contextum: addit autem & interferit illi suo loco præcipuas circumstantias ab aliis etiam notatas. Non enim sollicitus est, singulorum verba, aut minutiores circumstantias anxie annumerare: in serie seu ordine historiarum, ad nullius Evangelistæ contextum Harmoniam suam præcisè alligavit: sed quæ discreta narratione à quatuor Evangelistis exposita sunt, in ordinem, quo ipse iudicavit, illa se consequi debere, redegit. Rationem ordinis, quam in singulis historicis certo loco collocandis & disponendis secutus sit, non exponit. Et ordo eius in plerisque historiis inde perturbator factus est; quod omnia acta, publici ministerii Christi, intra curriculum unius anni concludit, & distincta illa festa Paschatis, Johan. 2. & 6. ad unicum illud, quod Matth. 26. describitur, contorquet. Multa tamen non inutiles comonestaciones de ordine historiarum, ex illa Tatiani Harmonia sumi possunt, sicut postea monebimus.

Licet enim non ubique veram rationem ordinis assecutus sit Tatianus: laudandum tamen est studium ipsius, quo primus viam illam, cum in nullo scriptore Ecclesiastico, quæ sequeretur vestigia haberet, ingressus est, & posteritatis studia accendit, ut huic viæ, monstrata quidem, sed nondum planæ & apertæ, diligentius insisterent. Gratam autem tum Ecclesiæ fuisse illam Tatiani operam, inde manifestum est: quod Eusebius, licet tenuiter illam commendat (inquiens: Collegit unum ex quatuor *ἐκ αὐτῶν*, nescio quomodo) tamen addit, multorum manibus suo etiam tempore versatam fuisse illam Tatiani Harmoniam. Et Theodoretus scribit, illo libro, non eos tantum, qui sectæ illius erant, verum illos etiam, qui Apostolica dogmata sequebantur, *ὡς συνίσταται* tanquam compendiario libro usos. Quanquam horrendus auctoris lapsus harmoniam illam plerisque ingratam, multis verò etiam invisam reddiderit. Epiphanius etiam refert, quosdam Tatiani harmoniam intelligere, quando Eusebius lib. 3. Cap. 24. scribit, Ebionæos solo Evangelio secundum Ebræos uti. Et Theodoretus scribit, se in Ecclesiis suæ inspe-

Harm. Tom. I.

tionis invenisse ultra ducenta exempla eius harmoniæ, quæ in magno precio haberetur: sed quia in illa, & genealogiæ, & omnia loca, quæ testantur Christum ex femine David natum, expuncta essent: (quæ tamen in nostro exemplari extant, unde colligitur, ab aliis hæreticis, post Tatiani mortem, illa expuncta fuisse,) se eam removisse, & restituisse Ecclesiis quatuor Evangelistarum Evangelia. Et hæc de Tatiano.

Cum verò ex Tatiani opinione, quasi Christus post Baptismum unico tantum anno prædicasset, Valentiniani mirifica paradoxæ extruere conarentur: Irenæus lib. 2. c. 39. opinionem illam confutaturus ex Johanne ostendit, Christum, tempore sui publici ministerii, post Baptismum aliquoties ad diversa festa Paschatis, ascendisse Hierosolimam. Ut primò, Johan. 2. Deinde secunda vice, inquit: Ascendit ad diem festum Paschæ, cum Joah. 5. paralyticum, qui annos triginta octo decubuerat, sanavit. Tertiò, cum imminente festo Paschæ quinque millia fatiaret. Et deinde, cum post resuscitatum Lazarum, crucifixus est. Ex duobus enim illis unum Pascha facere videtur Irenæus: quia tria tantum Paschata numerat. Ita Irenæus primus ostendit rationem, ex historia Evangelica investigandi annos ministerii Christi: quam ipse mox postea vento traditionum abreptus, ætatem Christi inter quadragesimum & quinquagesimum annum ponit, sicut postea notabimus. Quam ipsius opinionem Ecclesia meritò reputavit.

Postea circa annum Domini 230. AMMONIUS Alexandrinus, Præceptor Origenis, cum argumentum illud à Tatiano institutum videret ab omnibus probari, sed propter auctoris nomen scriptum ipsius multis ingratum esse, & à plerisque accuratius aliquid in hoc genere desiderari, ipse idem argumentum tractandum suscepit, & unum è quatuor (sicut Hieronymus loquitur) contextuit. Et quam rationem tum in sua Harmonia servavit, Eusebius in Epistola ad Carpianum ostendit: quod scilicet contextum seu ordinem Matthæi sibi propusuerit, & ex reliquis Evangelistis, ubi vel eadem vel similia describuntur, ea excerpta, & quasi in unum congesta, contextui Matthæi annexerit, ita ut solius Matthæi contextus, in suo ordine consisteret, in reliquorum lectione *εἰρημὸς ἀκολληθῆναι* series ordinis seu coherentiæ interruptus videretur. Illum contextum Ammonii Hieronymus (sicut Gerson recitat) conquestus fuit suo tempore falso sædèque laceratum apud Latinos extitisse, & vitio scriptorum, & propter varias Evangeliorum translationes. Ipse verò Gerson dicit, sua ætate apud Latinos non extitisse scriptum illud Ammonii Anno autem 1523. inventa sunt græca quædam fragmenta titulum Ammonii præferentia, quæ Ortomarus Luscinus (qui postea ipse Ammonii exemplo peculiarem Harmoniam germanicè composuit) latinè conversa edidit. Sed titulum fallere, & Harmoniam eam non esse Ammonii manifestissimum est, si ad Eusebii descriptionem conferatur. Non enim Matthæi ordinem seu contextum sequitur, sed alium ordinem

A 3

servat:

servat: nec unam continuam narrationem ex quator Evangelistis contexit: sed breviter capita tantum narrationum notat. Alterius igitur labor iste est: Sicut mox dicemus.

Post Ammonium, circa annum Domini 320. EUSEBIUS Cæsariensis idem argumentum, sed alia ratione illustrare, conatus fuit. Ut enim salvo corpore (sicut ipse loquitur) sive textu, singulorum Evangelistarum, sciri possit, in quibus locis eadem & similia describant, excogitavit canones (quos ita vocat) qui ostendant, quæ historiae, & quibus in locis, simul à quator Evangelistis describantur: quæ à tribus: quæ à duobus: & quæ historiae ab uno tantum quodam ex Evangelistis descriptæ & annotatæ sint. Et usus sanè illorum canonum Eusebianorum nunc quidem magnus non est. Longè aliter enim tunc distincta fuere capita Evangelistarum, quam nunc in nostris editionibus græcis & latinis habentur. Hoc tamen commodi inde habemus, quòd Concordantiæ, ut vocant, quæ in nostris editionibus in margine singulis Evangelistis adjectæ sunt, ex illis Eusebii Canonibus sumptæ, & faciliori ratione ad nostras editiones accommodatæ sunt. Ex illis etiam Canonibus intelligitur, quæ ratio Harmoniæ Evangelicæ Eusebio potissimum probata fuerit: ut scilicet non una continua narratio ex quator Evangelistis contexatur (ita enim contextum Evangelistarum interrumpi & misceri iudicavit) sed ut salvo corpore & contextu singulorum Evangelistarum, in una quasi area per Cancellos distincta, è regione ponantur, primò historiae, quæ à quator Evangelistis simul descriptæ sunt: secundò, quæ à tribus: tertio, quæ à duobus: servatis cujusque Evangelistæ verbis: & postremò seorsim collocentur historiae, quæ ab uno aliquo solo Evangelistæ annotatæ sunt. Hic enim est ordo & series canonum Eusebianorum. Et licet ex illa Eusebiana ratione non possit, vel accurata distributio temporum, vel certus historiarum ordo colligi & constimui: hoc tamen inde sumi potest, in contexenda Harmonia historiae Evangelicæ, quando de ordine aliquo historiarum constitutum est, non tantum unam continuam narrationem ex quator, exemplo Tatiani & Ammonii coagmentandam esse, sed & hanc rationem, quæ singulorum Evangelistarum descriptiones, retentis cujusque verbis, & servato cujusque contextu, distinctè & sine mixtione, juxta se, sive è regione, ponit, utilem esse; ut quæ collationem Evangelistarum in singulis historiis ob oculos & in conspectu ponit, atque ita multum lucis afferre potest. Sicut postea in Harmonia utramque rationem, non juxta ordinem Eusebianorum canonum; sed juxta seriem seu consequentiam historiarum, servabimus. Non enim sine causa Deus historiam Evangelicam, à quator diversis testibus, non sub eodem contextu circumstantiarum, nec eodem tenore verborum describi voluit, sed ut collatio historiae & confirmaret & illustraret. Atque ideo Hieronymus agrè tulit, suo tempore omnia mixta facta fuisse in Evangelistis: ut apud singulos, non quæ

& quomodo ab ipsis scripta, sed quæ ex aliis etiam Evangelistis addita, & quomodocunque inserta essent, legerentur. Non malè itaque iudicavit Eusebius, corpus & contextum cujusque Evangelistæ salvum relinquendum, & diversorum descriptiones collationis gratia, juxta se ponendas. Sicut prima ratio Tatiani & Ammonii ostendit, adeò non dissentire inter se Evangelistas, ut ex ipsorum descriptionibus una consentiens, consona & continua narratio contexti possit: ostendens quomodo circumstantiæ, quæ variare videntur, concordari & in unum quasi corpus narrationis conjungi possint. Ita utraque ratio teneri potest.

Porrò in historia scholastica (quæ ita vocatur) inter eos, qui unum ex quator conscripserunt, post Ammonium & Eusebium nominatur etiam THEOPHILUS Antiochenus. Et in veterum quidem catalogis non vidi tale scriptum Theophilo tribui, præterquam quòd Hieronymus ad Algaiam Epist. 152. quæst. 6. scribens, his verbis testatur: Theophilus Ecclesiæ Antiochenæ septimus post Petrum Apostolum Episcopus, qui quator Evangelistarum in unum corpus dicta conpingens, ingenii sui nobis monumenta reliquit. Quòd si ergo opus illud adhuc nostra ætate extaret, merito ipsi, si non primæ vel saltem secundæ partes, inter scriptores Harmonicos tribuendæ essent, quia circa Tatiani tempora ipse quoque vixit & claruit. Verum quòd quicquam istiusmodi sub ipsius nomine extet, ego quidem non scio. Nihilominus tamen, quia fragmentum illud, quòd Lucinius sub Ammonii nomine edidit, ipsius non esse antea manifestè ostendimus, non sanè contendere velim, sicut affirmare nec possum nec ausim, Theophili hæc esse. Quia tamen vetus scriptum esse non est dubium, & ejus usus aliquis ad nostri instituti rationem esse potest nominemus, sanè illud Theophili Harmoniam. Servatur autem in illa Harmonia peculiaris quædam ratio. Ordo enim historiarum sua quadam serie connectitur: ipsæ autem historiae non integræ describuntur, sed tantum capita seu argumenta earum breviter recitantur, & notantur loca, ubi apud Evangelistas extant. Et hæc erit tertia ratio contexendæ Harmoniæ Evangelicæ: ut quasi Elenchus distributionis temporum & ordinis historiarum, sine plena historiarum descriptione delineetur. Illud verò peculiare habet Theophili hæc Harmonia, præ reliquis de quibus hactenus diximus, quòd curriculum publici ministerii CHRISTI in tres annos distribuit, & singulis annis peculiare historias assignat. De qua annorum distributione mox dicemus.

In hoc verò argumento illustrando EPIPHANIUS etiam circa annum Domini 380. aliquid operæ posuit. Scribens enim contra Hæreticos Alogos, dicit, & hos, & Porphyrium, item Celsum, & Philosabbatinum ex Judæis oriundum, accusasse Evangelistas, quòd in descriptione historiae Evangelicæ inter se non consentirent. Ostendit igitur Epiphanius, in historia Evangelica, si di-

Lib. 2.
T. 1.
Hæz.
11.

fi diligens & accurata instituat collatio, inveniri & distributionem annorum, & ordinem aliquem historiarum. Ex festis enim, ad quæ apud Johannem Cristus scribitur Hierosolymanam ascendisse, colligit tres annos prædicationis Christi: de qua supputatione in sequenti capite dicemus. Exempli verò gratia (cùm argumentum illud ex professo explicandum non suscepisset) ostendit, quomodo ex quatuor Evangelistarum descriptionibus investigari possit historia, à Baptismo Christi usque ad capturam piscium, Luc 5. De quo ordine postea in ipsa Harmonia quædam dicemus. Illam autem distributionem annorum, & notationem ordinis historiarum, elegantissimis vocabulis Epiphanius appellat, ἀκριβειαν, hoc est, exactam rationem Evangeliorum: συμφωνίαν, hoc est, Harmoniam, consonantiam, concordiam seu consensionem: ἀκλυσθίαν, hoc est, Ordinem, seriem, seu consequentiam historiarum, qua antecedentia & consequentia inter se coherent aut conjuncta sunt, & historiae se consequuntur, sicut Victor Capuanus loquitur. Dicit etiam Epiphanius, Evangelia continere σύνωδα προσάλληλα, hoc est, sicut in Harmonia Mulica vocum & sonorum concors ratio & proportio: licet diversitas quædam videatur. Atque inde sumtum est vocabulum Harmonia Evangelica.

Post hos omnes AUGUSTINUS, videns à multis quidem contexi Harmonias Evangelicas, neminem verò illorum vel ostendere vel exponere rationes ordinis & consequentia. Iple igitur ex diligenti consideratione & collatione circumstantiarum, ita cœpit inquirere ordinem temporum & rerum gestarum in historia Evangelica, hoc est, sicut ipse loquitur, ante quid & post quid præcipuæ historiae & accidissent & collocandæ essent, ut fundamenta & rationes ordinis, ubi ostendi poterant, exponeret. Ubi verò nulla manifesta ratio ordinis poterat inveniri, vel quæstionem in medio reliquit, vel quid verisimile videretur, indicavit. Quæstiones etiam de circumstantiis, ubi in descriptione historiarum vel eadem sunt vel diversæ, licet similes videantur, ubi etiam variare & quasi speciem dissonantia præbere videbantur, eruditè solvit & diligenter explicat, ostendens narrationes quatuor Evangelistarum inter se pulcherrima quasi Harmonia consonare: contra illos, qui calumniabantur, Evangelistas sibi non constare in narrationibus, sed inter se dissentire, multa dissonantia, quædam etiam repugnantia scribere. Et libros illos Augustinus inscripsit, De Consensu Evangelistarum, in quibus multa, quæ ad illustrandum hoc argumentum pertinent, continentur. Extant illi in Tomo quarto operum ipsius, pag. 371.

Post Augustinum etiam quosdam hoc argumentum tractasse, Historia Scholastica, quæ circa annum Domini 1160. composita est, testatur. In illa enim aliquoties mentio fit quorundam, qui post veteres illos unum ex quatuor scripserunt, & quem ordinem secuti sunt, ostenditur: sicut postea in ipsa Harmonia suo loco monebimus.

Harmon. Tom. I.

RHENANUS etiam de rebus Germanicis scribens, Historiam Evangelicam rithmis Germanicis olim populis Francicis fuisse expositam, videtur significare, tali ratione, de qua jam agimus, ex quatuor Evangelistis decerptas esse historias: sicut ex illis, quæ inde citat, colligitur. Et memini D. Philippum dicere, se vidisse Monotesaron, sumtibus Ludovici Pii compositum, quod existimet in bibliotheca Lipsica haberi.

Postea verò auctor historiae Scholasticae PETRUS COMESTOR, cùm videret fratres suos Longobardum & Gratianum, novum genus Theologiae, scholasticae scilicet in Ecclesiam invehere, & Longobardum quidem ex Patrum sententiis, Gratianum verò ex conciliorum decretis, corpus doctrinae Ecclesiasticae constituere: ipse, ut ad sacrae scripturae lectionem animus exscitaret, totam historiam sacram Veteris Testamenti, juxta ordinem temporum, & seriem rerum gestarum distribuit, & per summaria capita, additis quibusdam explanationibus, notatis etiam aliarum gentium, quæ in eadem tempora incidissent, historiis, exposuit. Atque eadem ratione etiam Evangelicæ historiae Harmoniam, monstrato aliquo historiarum ordine, quem ex veterum Commentariis, quibus Evangelia explicuerunt, se collegisse dicit, instituit. Non autem integram historiarum descriptiones repetit, nec nudum etiam tantum Elenchum, sicut Theophilus, recitat: sed quæ præcipuè in singulis historiis observanda sunt, brevi notatione complecti conatur, monstrans tanquam argumentum singularum historiarum. Id quod postea in nostra etiam Harmonia imitari & exprimere studebimus.

Inter Monachos etiam illi, qui meditationes de vita Jesu conscripserunt, talem ordinem historiarum ex quatuor Evangelistis contexere conati sunt. In hoc genere extat breve quoddam scriptum BONAVENTURÆ, præcipua acta Salvatoris Christi ordine quodam meditando proponens.

LUDOLPHUS verò de Saxonia Carthusensis, hoc argumentum præ aliis copiosius & diligentius persecutus est, non ex Apocryphis; sed ex ipsa serie historiae Evangelicæ vitam Jesu piè meditando proponens. Distribuit autem historias eo ordine, prout res gestæ exigere videbantur, modestè addens, se ordinem illum non ita tradere, quasi velit eum omnino ubique certum & necessarium haberi. Et observetur, Harmoniam historiae Evangelicæ præbere occasiones & incitamenta ad pias meditationes de tota vita Jesu, quæ rectius vel commodius institui possunt, quando pia mens totam historiam Evangelicam ordine aliquo temporum, & serie quadam rerum gestarum distributam, sibi propositam habet. Et Ludolphum illum ante Gersonem scripsisse, inde colligi potest, quod in ordinanda historia, nullam illius mentionem faciat, quod in tali argumento omisurus non fuisset, cum aliorum nomina tam diligenter alleget. Et Trithemius annotavit, ipsum circa Ann. Dom. 1330. floruisse.

A 4 Tandem

Tandem circa Ann. Dom. 1400. cum veterum quorundam de hoc argumento lucubrationes interciderent, JOHANNES GERSON exemplo Augustini illud instaurare cœpi. Quia enim Augustinus ostendit modum & rationes, quomodo ab initio historia Evangelicæ usque ad illud tempus, quo Baptista publicum suum ministerium exorsus est, diversarum Evangelistarum descriptiones & verba, sub una continua serie narrationis possunt compingi. Gerson id, quod Augustinus incoaverat, pertexuit. Totam enim historiam Evangelicam ordine quodam in unam continuam narrationem redegit, atque ita Harmoniam ex quatuor Evangelistis contexit, servatis & indicatis cujusque Evangelistæ verbis. Divisit autem totum opus in tres partes, & in 150. capita: singulis historiis singula tribuens capita. In prolixioribus verò historiis, ut in sermone Domini in monte, in sermone post cœnam, in historia passionis & resurrectionis addidit subdivisiones. In ordine historiarum ut plurimum sequitur Augustinum. Titulum operi fecit, unum ex quatuor: alii nuncuparunt *μονοτέσσαρον*, & primum locum inter ipsius opera tenet.

Post Gersonem multi argumentum illud tractandum susceperunt, cum viderent, in Monotessaro Gersonis, quædam nulla consequentiæ ratione coherere: quædam loco alieno inserta, quædam citra necessitatem distracta, & aliis locis repetita. A variis igitur auctoribus, & ante, & nostro etiam tempore conscripta sunt *μονοτέσσαρα*, *τετραμόνα*, conciliationes & concordantiæ Evangelistarum. Item Pandectæ legis Evangelicæ. Quorum quidam reliquarum Evangelistarum narrationes, sicut Ammonius in Matthæo fecerat, accommodarunt ad ordinem à Marco servatum: quidam ad ordinem à Luca traditum: pauci in certos annos Harmoniam Evangelicam distribuere conati sunt: plerique verò ordinem arbitrarium excogitarunt, cujus rationem reddere vel non voluerunt, vel non potuerunt, cum circumstantiis Evangelicæ historiae non satis conveniret. Et quando plures Evangelistæ eandem historiam describunt, inde plerique unam continuam contexerunt narrationem non annumeratis singulis sed præcipuis Evangelistarum verbis: alii integros singulorum Evangelistarum textus exemplo Eusebii, ordine posuerunt, non in una continua narratione. Horum nomina singulatum recensere operæ precium non est. De illis tantum pauca quædam dicemus, qui in suis Harmoniis talem historiarum ordinem instituerunt ac servarunt, quem rationibus vel certis vel probabilibus ex ipsis Evangelistarum circumstantiis demonstrare conati sunt, servatis singulorum Evangelistarum verbis & sententiis integris ac omnibus.

Et in hoc genere primus occurrit ANDREAS OSIANDER, qui maximo labore & singulari ingenii acumine, nova profusa ratione Harmoniam historiae Evangelicæ contexit, ita ut nullam historiam (exceptis duabus, Matthæi de evulsis spicis, & sanata manu arida) extra contextum,

quo in singulis Evangelistis descriptæ sunt, loco movere & transponere cogatur. Sentit enim contra totam antiquitatem, Evangelistas nihil vel per anticipationem, vel per recapitulationem narraffe: sed singulos in suo contextu & ordine, temporis & seriem rerum gestarum servasse: ita ut exempli gratia, servato ordine Matthæi, ex Marco, Luca & Johanne, cujusque ordine servato, historia, quæ vel eadem vel diversæ sunt, suis certis locis vel præmittantur vel inserantur: atque hoc modo, servato cujusque Evangelistæ ordine progressus fiat. Et valde concinna videtur hæc ratio, quod nullius Evangelistæ contextus turbatur, nec transpositione historiarum sursum deorsum quasi defultare cogitur: sicut fit in aliis Harmoniis. Unum tantum incommodum habet, quod historias, quæ consensu totius antiquitatis, & circumstantiis hoc manifestè testantibus apud diversos Evangelistas eadem sunt, ipse cogitur alias seu diversas facere, & longo temporis intervallo divellere, qua ratione sermone perit illa collatio Evangelistarum, quomodo eadem historia à diversis Evangelistis descripta additione plurium & aliarum circumstantiarum, & mutatione quorundam verborum illustretur. Habet autem Oslander responsionem admodum verisimilem: non esse absurdum, sentire, quod Christus familia miracula mutatis paucis circumstantiis sapius vel in iisdem vel aliis locis, diversis temporibus, in aliis atque aliis personis ediderit, quodque eandem doctrinæ vocem verbis vel iisdem, vel similibus, sapius inculcando, diversis temporibus repetiverit. Qua dere & postea & in ipsa Harmonia plura dicenda erunt. Distribuit autem Oslander totam Evangelicam historiam juxta festa Paschatos in certos annos, & redigit eam in unam continuam sibi que coherentem narrationem, ita, ut nullum verbum ex omnibus Evangelistis omitteretur: excogitatis ad hoc ingeniosissimè literis, quæ monstrant, quorum Evangelistarum sint singula verba in contextu: & quorum verba, cum in contextum continuæ narrationis inseri non potuerint, in margine annotentur.

Illam rationem Harmoniæ Evangelicæ, utpote novam & ab universæ antiquitatis sententia discedentem, multi non per omnia probant. MOLINEUS verò maxime & unice eam probat: sequitur etiam CODOMANNUS, qui ne quidem duas illas historias, Matth. 12. de spicis & de manu arida transponi volunt: sed contendunt, & illas diversas esse ab iis, quæ à Marco & Luca describuntur. Sed Molineus illam rationem non probat, ut ex quatuor Evangelistis, una quædam continua & sibi coherens narratio contexitur: Præfert autem Eusebii rationem ut scilicet è regione ponantur singulorum Evangelistarum descriptiones & verba, quando unam & eandem rem narrant. Sentit enim, Deum ideo non unum, sed quatuor voluisse habere Evangelicæ historiae scriptores, ut collatio illa & confirmaret & illustraret doctrinæ Evangelicæ veritatem.

Inter illos verò, qui vetustatis vestigia in conte-

contexenda Harmonia Evangelica secuti sunt, POMERANUS egregium specimen edidit, in historia passionis & resurrectionis Christi. Et sub finem vitæ instituerat, totam historiam Evangelicam in talem Harmoniam seu ordinem redigere, & ad Marci potissimum contextum accommodare: sed senectute impeditus, & morte præventus, opus vix incoavit. Ex cuius incoacta delineatione, D. PAULUS CRELLIUS proficitur, se suam Harmoniam extruxisse.

Et in hoc genere bonam & diligentem operam navavit CORNELIUS JANSENIUS, in ordinem continuæ narrationis redactis, & suo loco positis, quæ Evangelicæ non servato vel temporum vel rerum gestarum serie recensent: expositis etiam rationibus ordinis, quæ ex circumstantiis vel manifestis, vel probabilibus sumptæ sunt.

Hi sunt præcipui (quorum quidem scripta ad nostras manus pervenerunt) qui in hoc argu-

mento illustrando operæ aliquid posuerunt. Qui enim illud non ex professo tractarunt, sed in commentariis obiter de ordine historiarum quarundam, & de circumstantiarum conciliatione aliquid disputarunt, hæc propriè non pertinent: licet commonefactiones ipsorum institutum hoc non parùm juvare possint. Sicut hæc etiam non pertinet, quod CALVINUS disputat, Evangelistas non habuisse magnam rationem ordinis, atque ideò sæpè ea, quæ quomodo cunque similia sunt, licet diversis vel locis vel temporibus acciderunt, in Harmonia conjungit, omissa & seorsim posita historia Joannis.

Et ex hac recitatione constitui jam posset, pro instituti nostri ratione, dispositio hujus nostræ Harmoniæ. Sed de distributione temporis seu annorum ministerii Christi, & de methodo investigandi ordinem rerum gestarum, ac consequentiam historiarum, prius quædam exponenda sunt.

CAPUT III.

Quâ ratione deprehendi & colligi possit vera supputatio totius temporis, quo Christus in publico suo Ministerio in terris versatus est, à Baptismo scilicet usque ad diem sive Passionis sive Ascensionis. Et quomodo inde constitui possit vera sententia de ætate Christi secundum carnem, à Nativitate scilicet usque ad Passionem.

Via instituti nostri ratio est, ostendere distributionem temporis ministerii Christi, & ordinem historiarum, constituemus primò de vera supputatione totius illius temporis, cujus series & distributio investiganda & monstranda est. Vocamus autem Ministerium, publicam administrationem illius vocationis sive functionis, ad quam Messias in hunc mundum, à Patre missus erat, ut inciperet facere & docere.

Petrus enim, Act. 1. v. 21. vocat ingressum & egressum, phrasi Hebraica, quæ solent illi Ministerium sive administrationem publicarum functionum describere. Vt Deut. 3. v. 27. 2. Par. 11. v. 10. Et Paulus Rom. 15. v. 8. dicit, Christum ministrum factum circumcisionis. Eandem etiam appellationem ipse Filius Dei in diebus carnis suæ sibi tribuit, Matth. 20. v. 28. Marc. 10. v. 45. Filius hominis venit *diakonein*. Post ascensionem verò, ipse quidem ut Caput, gubernat Ecclesiam. Nobis vero, inquit Paulus 2. Cor. 3. v. 6. & 5. v. 18. dedit Ministerium reconciliationis. Quod igitur Petrus vocat ingressum & egressum: nos appellamus Tempus Ministerii Christi.

Disertè autem in Scriptura notati sunt termini sive limites (ut sic appellem) hujus Ministerii Christi: quando scilicet incoatum fuerit, & quando abfolutum. Ita enim Petrus inquit, Act. 1. v. 21. Toto tempore in quo ingressus & egres-

sus inter nos est Dominus Jesus: incipiens à baptismo Joannis, usque ad illum diem, quo assumptus est à nobis. Et Act. 10. v. 37. Incipiens à Galilæa post Baptismum, quem prædicavit Joannes, quomodo unxit Deus Jesum à Nazareth, Spiritu S. & virtute, qui pertransit benefaciendo & sanando, quem occiderunt. Hunc Deus suscitavit tertiâ die, & exhibuit manifestum testibus præordinatis, &c. Initium igitur ministerii Christi fuit, quando à Joanne baptizatus, voce Patris in auguratus, & Spiritu sancto unctus, ad prædicandum missus est, Luc. 4. v. 18. ut inciperet facere & docere, Act. 1. v. 1. & duravit usque ad diem assumptionis.

Et quia distributionem & ordinem historiæ illius temporis investigare instituimus, priusquam ad ipsas historias progrediamur, duo hæc necessariò explicanda sunt.

1. Quæ sit vera supputatio illius temporis, quod intercessit à Baptismo Christi usque ad diem ascensionis, & quomodo colligi possit.

2. Quâ ratione totum illud tempus in certos annos distribui possit. Hæc igitur quattuor fieri poterit brevissimè expediemus.

Fuerunt autem variæ de hac supputatione etiam apud Veteres sententiæ, illas primùm recensebimus, & postea ostendemus, ex quibus fundamentis, & qua ratione colligenda sit vera supputatio.

Vulgaris opinio, etiam apud vetustissimos, fuit: omnia illa dicta & facta, quæ in Evangelica historia,